

Εργαστήριο Ιστορίας, Πολιτικής, Διπλωματίας και Γεωγραφίας της Εκκλησίας
Laboratory of History, Policy, Diplomacy and Geography of the Church

The Eusebius Lab International Working Papers Series

Eusebius Lab International Working Paper 2020/12

**Η ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΤΟΥ ΠΟΡΦΥΡΙΟΥ ΟΥΣΠΕΝΣΚΙ
ΣΤΑ ΜΕΤΕΩΡΑ ΚΑΤΑ ΤΟ 1859**

Η ΑΛΥΣΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΕΤΡΟΥ

Βασίλειος Διον. Κουκουσάς

School of Pastoral and Social Theology
Aristotle University of Thessaloniki, Campus GR
54636 Thessaloniki, GREECE <http://eusebiuslab.past.auth.gr>

ISSN:2585-366X

1. Η ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΤΟΥ ΠΟΡΦΥΡΙΟΥ ΟΥΣΠΕΝΣΚΙ ΣΤΑ ΜΕΤΩΡΑ ΚΑΤΑ ΤΟ 1859

2. Η ΑΛΥΣΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΕΤΡΟΥ

Βασίλειος Διον. Κουκουσάς

SUMMARY

1. Archimandrite Porphyrios Uspensky visited the monasteries of Meteora in 1859. Among other things, he gives us information about the monasteries of the Chain of St. Peter and St. Modestus.

a) The monasteries of Chain of St. Peter and St. Modestus were founded in the period of 1358-1367, in order to provide protection for the hermit monks from unlawful individuals who posed a threat.

b) The monastery of the Chain of St. Peter was destroyed in 1642 and its icons were transported to the church of the Assumption of the Virgin Kastraki.

c) The monastery of St. Modestus was part of the monastery of Rousanou. In 1642, when the sovereign monastery faced the danger of being disbanded, he asked the Ecumenical Patriarchate to join the jurisdiction of the monastery of Barlaam. The request was accepted.

2. Apostle Peter was imprisoned in iron handcuffs in Jerusalem by King Herod Antipas, who was planning to have him executed. At night, however, an angel of the Lord miraculously freed him from his bounds and helped him escape. These chains, according to tradition, were donated by the patriarch of Jerusalem Juvenal to Empress Eudoxia, wife of Emperor Theodosius II the Younger. She in turn donated one section to Constantinople -the fate of which is unknown - and the second to her daughter Eudokia, wife of the emperor of the West Valentinian III. The latter presented her to the Pope of Rome, Leo I the Great, who compared her to the one who had been tied up during his imprisonment in Rome, and the two sections were miraculously united. Later, Empress Eudokia founded the church of St. Peter in Rome to house the chains, where are kept to this day. In Greece, and throughout the Orthodox world, there was only one small church dedicated to the chain of St. Peter, in Meteora, which lies in ruin

Corresponding author:

Vasileios Koukousas

Auth, Greece

Email: vkukusas@past.auth.gr

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

1. Η ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΤΟΥ ΠΟΡΦΥΡΙΟΥ ΟΥΣΠΕΝΣΚΙ ΣΤΑ ΜΕΤΕΩΡΑ ΚΑΤΑ ΤΟ 1859

2. Η ΑΛΥΣΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΕΤΡΟΥ *

1. Η επίσκεψη του Πορφύριου Ουσπένσκι στα Μετέωρα κατά το 1859

Ο αρχιμανδρίτης, και στη συνέχεια επίσκοπος, Πορφύριος Ουσπένσκι (Κωνσταντίν Αλεξάντροβιτς)¹ γεννήθηκε το 1804 και απεβίωσε το 1885. Η ζωή του υπήρξε μια συνεχής περιπέτεια, ένα αδιάκοπο ταξίδι. Τα στοιχεία τα οποία χαρακτηρίζουν την πορεία του πολλά. Μεταξύ άλλων, υπήρξε κληρικός, συγγραφέας, ταξιδιώτης, προσκυνητής, περιηγητής, συλλέκτης, ερευνητής, διπλωμάτης και υπέρμαχος του μεγαλείου της Ρωσικής Εκκλησίας το κύρος της οποίας επεδίωξε να αυξήσει στον ορθόδοξο κόσμο και ιδιαίτερα στους Αγίους Τόπους. Για τον λόγο αυτό υποστήριξε το αραβικό στοιχείο, έναντι του ελληνικού, το οποίο είχε στα χέρια του την εκκλησιαστική εξουσία. Οι ενέργειές του αυτές τον έφεραν σε αντίθεση με το ελληνικό στοιχείο και τον κλήρο, αλλά και με σημαντικούς παράγοντες της Εκκλησίας της Ρωσίας.

Ο Πορφύριος Ουσπένσκι, όμως, ταξίδεψε και στην Ελλάδα. Επισκέφθηκε, μεταξύ άλλων, το Άγιον Όρος² και τα Μετέωρα³, κατά το 1859, όπου μελέτησε ιδιαίτερα τους κώδικες της Μονής της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος του Μεγάλου Μετεώρου. Το ζήτημα είναι ότι πάντοτε αποκτούσε πολλά χειρόγραφα, εικόνες και άλλα κειμήλια,

* Εκπονήθηκε στο πλαίσιο του ερευνητικού Προγράμματος «Σύστημα Πολυεπίπεδης Τεκμηρίωσης Θρησκευτικών Τόπων και Ιστορικών Συμπλεγμάτων» (κωδ. 96665), που εντάσσεται στη Δράση «Ερευνώ – Δημιουργώ – Καινοτομώ» και χρηματοδοτείται από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία» στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ 2014-2020.

¹ Για τον Πορφύριο Ουσπένσκι και την εν γένει δραστηριότητά του βλ., μεταξύ άλλων, Κωνσταντίνος Κ. Παπουλίδης, *Πορφύριου Ουσπένσκι Αγιορειτικών Εποπτεία*, Άγιον Όρος, 2005. Μαρία Μαντουβάλου, «Το Ρώσικο ενδιαφέρον για τους Τσάκωνες: Κωνσταντίνος Οικονόμου ο εξ Οικονόμων και ο Ρώσος Αρχιμανδρίτης Πορφύριος Ουσπένσκι», *Χρονικά των Τσακώνων* ΚΑ 1 (2010), 35-53 και «Πορφύριου Ουσπένσκι, στο Βυζαντινό Μοναστήρι της Όσσας "Παναγία του Οικονομείου"», *Μετάφραση: Κώστας Γκριτζώνας, Σχόλια: Σταύρος Γουλούλης, Θεσσαλικό Ημερολόγιο* 29 (1991) 53-63.

² Πορφύριος Ουσπένσκι, *Η Χριστιανική Ανατολή, Άθως, Αγία Πετρούπολις* 1892. Βλ. και στο Κωνσταντίνος Παπουλίδης, *Πορφύριου Ουσπένσκι Αγιορειτικών Εποπτεία*.

³ Πορφύριος Ουσπένσκι, *Περιήγηση στις μονές Μετεώρων, Όσσας και Ολύμπου Θεσσαλίας*, (στη ρωσική γλώσσα), Αγία Πετρούπολη 1896. Βλ. και στο Πορφύριος Ουσπένσκι, «Στο βυζαντινό Μοναστήρι της Όσσας "Παναγία του Οικονομείου"», σ. 53- 63. Νίκος Σδάνης, Πορφύριος Ουσπένσκι, «Περιήγηση στις μονές των Μετεώρων το 1859», *Θεσσαλικό Ημερολόγιο* 54 (2008) 65-74.

εκμεταλλεζόμενος την άγνοια και την εμπιστοσύνη των μοναχών, από τις μονές τις οποίες επισκέπτονταν, Μετέωρα, Άγιον Όρος, Ολυμπιώτισσα, κ.ά., τα οποία μετά το θάνατό του κατέληξαν στη βιβλιοθήκη της Αγίας Πετρούπολης⁴. Στα Μετέωρα επισκέφθηκε, τις μεγάλες μονές, αλλά μεταξύ άλλων, μας παραδίδει πληροφορίες και για τις τότε ερειπωμένες μονές της Αλύσεως του αγίου Πέτρου και του αγίου Μοδέστου.

Όσον αφορά την πρώτη μονή, αυτή της Αλύσεως του αγίου Πέτρου, πρέπει να τονίσουμε ότι πρόκειται για τη μοναδική μονή ή ναό σε ολόκληρο τον ορθόδοξο κόσμο που τιμά την Άλυσσο του αγίου Πέτρου. Η μονή της Αλύσεως του αγίου Πέτρου, του αγίου Μοδέστου, όπως και όλες οι μονές των Μετεώρων, υπάγονταν στη δικαιοδοσία του επισκόπου Σταγών. Παράλληλα, όμως, υπήρχε και Πρώτος, όπως και στο Άγιον Όρος. Σύμφωνα με τις πληροφορίες που μας μεταφέρει ο Πορφύριος Ουσπένσκι, ο Νείλος, ο Πρώτος των Μετεώρων, κατά τα μέσα του 14^{ου} αιώνα, με σκοπό να προφυλάξει από τους ληστές τους κελιώτες και τους σπηλαιώτες μοναχούς, που ζούσαν απομονωμένοι, έκτισε στους βράχους τα μοναστήρια του αγίου του Γεωργίου, του Αγίου Πνεύματος, του αγίου Μοδέστου και της Αλύσεως του αγίου Πέτρου κατά την περίοδο 1358-1367⁵.

Κατά την τελευταία ημέρα της παραμονής του στα Μετέωρα ο Πορφύριος Ουσπένσκι επισκέφτηκε, μαζί με τη συνοδεία του, το χωριό Καστράκι. Μάλιστα υποστηρίζει ότι η ημέρα αυτή δεν κύλησε μάταια, γιατί εντόπισε και εξέτασε αξιόλογες ιερές εικόνες. Ο ίδιος περιγράφει την επίσκεψή του σημειώνοντας: *Ακριβώς στις οκτώ το πρωί πήγαμε στο ελληνικό χωριό Καστράκι. Πήγαμε μέσω της πόλης των Σταγών, βγήκαμε από αυτήν, συνεχίσαμε γύρω από τη νοτιοανατολική γωνία του ψηλότερου βράχου των Αγίων Αποστόλων και, περπατώντας πιο πέρα από αυτόν το βράχο, φτάσαμε στο ναό της Κοιμήσεως της Θεοτόκου στο χωριού Καστράκι, προσευχηθήκαμε σε αυτήν, κι είδαμε το έτος κατασκευής ή ανακαίνισης 7130=1622 και τοπικές εικόνες με το έτος 7150=1642, οι οποίες πληροφορηθήκαμε ότι μεταφέρθηκαν εδώ από το ερημωμένο μοναστήρι της Αλύσεως του Αγίου Πέτρου⁶.*

Ακολουθως, ο Πορφύριος Ουσπένσκι με βάση τα όσα διάβασε και πληροφορήθηκε κατά τη διάρκεια της παραμονής του στα Μετέωρα, κατέθεσε πληροφορίες για μονές των Μετεώρων, μεταξύ των οποίων αυτών της Αλύσεως του αγίου Πέτρου και του αγίου Μοδέστου. Σημειώνει, μεταξύ άλλων, ότι σύμφωνα από με περιγραφές των Μετεώρων, θεωρεί ότι το 1566 και μετέπειτα υπήρχαν οι εξής διασωσμένες από τις λεηλασίες σκήτες και κελιά: 1) το κελί του Κάλλιστου, 2) το κελί του Καλλιστράτου, 3) το κελί ονομαζόμενο Παναγία Μικάνη 4) το κελί του Αγίου Ιωάννη του Ευαγγελιστή, ονομαζόμενο Μπουνίλα 5) το κελί των αγίων Θεοδώρου του Τήρωνος και του Στρατηλάτου, και

⁴ http://www.apostoliki-diakonia.gr/gr_main/catehism/theologia_zoi/themata.asp?cat=hist&main=ecclesia_history&file=3/3.1.htm

⁵ Πορφύριος Ουσπένσκι, *Περιήγηση στις μονές Μετεώρων, Όσας και Όλύμπου Θεσσαλίας*, 251.

⁶ *Ο.π.*, 234.

τα μοναστήρια: 6) του αγίου Γεωργίου 7) του Αγίου Πνεύματος 8) του αγίου Μοδέστου 9) της Αλύσου που διασώθηκε έως το 1642, στο οποίο αγιογραφήθηκαν οι τοπικές εικόνες για την εκκλησία του και στη συνέχεια μεταφέρθηκαν στην εκκλησία της Κοιμήσεως της Θεοτόκου στο χωριό Καστράκι, 10) των Ταξιάρχων, 11) των Τριών Ιεραρχών 12) του αγίου Νικολάου του Κουφηνά 13) της Αγίας Τριάδος 14) της Φυλακής δηλ. της μοναστηριακής φυλακής, στην οποία υπήρχε μια εικόνα ζωγραφισμένη γι' αυτήν, το 1751 και σήμερα φυλάσσεται στο μοναστήρι του Ρουσάνου⁷. Έτσι, ακόμη και τον 17^ο αιώνα, τα μοναστήρια των Μετεώρων κατέρρεαν. Τον επόμενο αιώνα μερικά από αυτά ερημώθηκαν. Και εγώ το 1859 βρήκα μόνο επτά, δηλαδή: 1) του αγίου Στεφάνου 2) της Αγίας Τριάδος 3) της Μεταμορφώσεως των Μετεώρων 4) του αγίου Βαρλαάμ και των αγίων Πάντων 5) του Ρουσάνου 6) του αγίου Νικολάου Αναπαυσά 7) της αγίας Μονής⁸.

Για τον άγιο Μόδεστο αναφέρει ότι, τον Φεβρουάριο του 1614, οι μοναχοί της μονής του Ρουσάνου, Γαβριήλ, Νικηφόρος και Ιωαννίκιος, διαπιστώνοντας ότι αδυνατούσαν να συντηρήσουν το μοναστήρι τους, θέλησαν να το υπαγάγουν στη δικαιοδοσία της μονής Βαρλαάμ, μαζί με τα μετόχια που διέθετε, τους αγρούς, τους αμπελώνες, τους ελαιώνες έως του Καλλιστράτου και του Ταξιάρχου, της Ράχης του Τζερτζή, του Μοδίου, και έως της βρύσης του Αγίου Νικολάου⁹. Η υπαγωγή αυτή επικυρώθηκε με σιγιλλιώδες πατριαρχικό γράμμα¹⁰.

Συμπερασματικά, σύμφωνα με τις έρευνες του Πορφυρίου Ουσπένσκι διαπιστώνουμε τα εξής: Οι μονές της Αλύσου του αγίου Πέτρου και του αγίου Μοδέστου ιδρύθηκαν κατά την περίοδο 1358-1367, για να βρουν προστασία από τους ληστές οι ερημίτες μοναχοί. Η μονή της Αλύσεως του Αγίου Πέτρου καταστράφηκε το 1642 και οι εικόνες της μεταφέρθηκαν στο ναό της Κοιμήσεως Θεοτόκου Καστρακίου. Η μονή του αγίου Μοδέστου αποτελούσε εξάρτημα της μονής του Ρουσάνου. Το 1642, όταν η

⁷ Ο.π., 253.

⁸ Ο.π., 253.

⁹ Ο.π., 215.

¹⁰ Ο.π., 481. Σιγιλλιώδες γράμμα του Οικουμενικού Πατριάρχου Τιμοθέου και της Συνόδου, σε περγαμνή, με σφραγίδα από αμόλυβδο, του έτους 7122, τον μήνα Φεβρουάριο, Ινδικτιώνος 12.

Οι μοναχοί του Ρουσάνου, της μονής του Σωτήρος Χριστού Γαβριήλ, Νικηφόρος, Ιωαννίκιος, βλέποντας ότι το μοναστήρι τους τείνει να καταστραφεί και να παραμεληθεί διαπίστωσαν ότι δεν ήταν σε θέση να το συντηρήσουν, θέλησαν να το δώσουν στο βασιλικό μοναστήρι του Βαρλαάμ και το έδωσαν στη διαχείριση του ηγουμένου του Νικηφόρο με το μετόχι Βοζιντσι με χωράφια, αμπελώνες, κήπους και ελαιώνες (δένδρων ελαιών των από της Σκήτης έως του Καλλιστράτου και του Ταξιάρχου, της Ράχης του Τζερτζή, του Μοδίου, του... και έως της Βρύσης του Αγίου Νικολάου) με τα ιερά σκεύη και με όλη περιουσία υπό όρους ότι το μοναστήρι του Βαρλαάμ θα στέλνει εκεί ως το του μετόχι τους ιερομονάχους για μνημόνευση των κτητόρων του. Με το αίτημά τους, ο οικουμενικός πατριάρχης επιβεβαίωσε αυτήν την μεταφορά με το γράμμα του...

κυρίαρχη μονή αντιμετώπισε προβλήματα επιβίωσης, ζήτησε από το Οικουμενικό Πατριαρχείο να ενταχθεί στη δικαιοδοσία της μονής του Βαρλαάμ.

2. Η αλυσος του αγίου Πέτρου

Στην ορθόδοξη Εκκλησία, εκτός από τον Ιησού Χριστό, τη Θεοτόκο και τους αγίους, τιμούμε γεγονότα και αντικείμενα τα οποία έχουν συνδεθεί με κάποιο από τα παραπάνω πρόσωπα. Εορτάζουμε για παράδειγμα την Ύψωση του Τιμίου Σταυρού, στις 14 Σεπτεμβρίου, τον Σταυρό του Κυρίου, κατά την Κυριακή της Σταυροπροσκυνήσεως κάθε τρίτη Κυριακή της Μεγάλης Τεσσαρακοστής (κινητή εορτή), την ανάμνηση της καταθέσεως της Τιμίας Εσθήτας της Θεοτόκου στις Βλαχέρνες, στις 2 Ιουλίου και την Κατάθεση της Τιμίας Ζώνης της Θεοτόκου την 1^η Αυγούστου, την προσκύνηση του θαύματος της κόνεως του αγίου αποστόλου Ιωάννου του Θεολόγου κ.ά.

Μαζί με αυτές, όμως, τις εορτές υπάρχει και μια που αναφέρεται σε αντικείμενο που συνδέεται με τον απόστολο Πέτρο. Πρόκειται για την εορτή της προσκυνήσεως της τιμίας αλύσεως του αγίου και ενδόξου Αποστόλου Πέτρου, που τιμάται από την Εκκλησία μας στις 16 Ιανουαρίου. Η εορτή αφορά την τιμή της αλυσίδας με την οποία είχε δεθεί ο απόστολος Πέτρος κατά τη διάρκεια της φυλάκισής του στα Ιεροσόλυμα¹¹. Το γεγονός μας το μεταφέρουν οι Πράξεις των Αποστόλων και έχει ως εξής:

Κατ' ἐκεῖνον τόν καιρόν, ἐπέβαλεν Ἡρώδης ὁ βασιλεύς τὰς χειῖρας κακῶσαι τινας τῶν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας. Ἀνεῖλε δέ Ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν Ἰωάννου μαχαίρα. Καὶ ἰδὼν ὅτι ἀρεστόν ἐστι τοῖς Ἰουδαίοις, προσέθετο συλλαβεῖν καὶ Πέτρον· ἦσαν δέ αἱ ἡμέραι τῶν ἀζύμων· ὃν καὶ πιάσας ἔθηκε εἰς φυλακὴν, παραδούς τέσσαρσι τετραδίοις στρατιωτῶν φυλάσσειν αὐτόν, βουλόμενος μετὰ τὸ πάσχα ἀναγαγεῖν αὐτόν τῷ λαῷ. Ὁ μὲν οὖν Πέτρος ἐτηρεῖτο ἐν τῇ φυλακῇ· προσευχὴ δέ ἦν ἐκτενὴς γινομένη ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας πρὸς τὸν Θεὸν ὑπὲρ αὐτοῦ. Ὅτε δέ ἐμελλεν αὐτόν προάγειν ὁ Ἡρώδης, τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ ἦν ὁ Πέτρος κοιμώμενος μεταξύ δύο στρατιωτῶν δεδεμένος ἀλύσει δις, φύλακές τε πρό τῆς θύρας ἐτήρουν τὴν φυλακὴν. Καὶ ἰδοὺ ἄγγελος Κυρίου ἐπέστη καὶ φῶς ἔλαμψεν ἐν τῷ οἰκήματι· πατάξας δέ τὴν πλευρὰν τοῦ Πέτρου ἤγειρεν αὐτόν λέγων. Ἀνάστα ἐν τάχει· καὶ ἐξέπεσον αὐτοῦ αἱ ἀλύσεις ἐκ τῶν χειρῶν. Εἶπε τε ὁ ἄγγελος πρὸς αὐτόν· περιζῶσαι καὶ ὑπόδησαι τὰ σανδάλιά σου. Ἐποίησε δέ οὕτω. Καὶ λέγει αὐτῷ· περιβαλοῦ τὸ ἱμάτιόν σου καὶ ἀκολούθει μοι. Καὶ ἐξελθὼν ἠκολούθει αὐτῷ, καὶ οὐκ ᾔδει ὅτι ἀληθὲς ἐστὶ τὸ γινόμενον διὰ τοῦ ἀγγέλου, ἐδόκει δέ ὄραμα βλέπειν. Διελθόντες δέ πρώτην φυλακὴν καὶ δευτέραν ἦλθον ἐπὶ τὴν πύλην τὴν σιδηρᾶν τὴν φέρουσαν εἰς τὴν πόλιν, ἣτις αὐτομάτῃ ἠνοίχθη αὐτοῖς, καὶ ἐξελθόντες προῆλθον ρύμην μίαν, καὶ εὐθέως ἀπέστη ὁ ἄγγελος ἀπ' αὐτοῦ. Καὶ ὁ Πέτρος γενόμενος ἐν ἑαυτῷ εἶπε· νῦν οἶδα ἀληθῶς ὅτι ἐξαπέστειλε Κύριος τὸν ἄγγελον αὐτοῦ καὶ ἐξείλετό με ἐκ χειρὸς Ἡρώδου καὶ πάσης τῆς προσδοκίας τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων¹².

¹¹ Νικόδημος Αγιορείτης, *Συναξαριστής των δώδεκα μηνῶν του ενιαυτού*, τ. 3, Θεσσαλονίκη 1998, σ. 78.

¹² Πρ. 12, 1-19.

Σύμφωνα λοιπόν, με το παραπάνω κείμενο των Πράξεων των Αποστόλων, μας ενημερώνει ότι τιμάται η αλυσίδα με την οποία ο Ηρώδης Αντύπας, βασιλιάς της Ιουδαίας, έδεσε στα πόδια του αποστόλου Πέτρου, κατά τη φυλάκισή του, με σκοπό στη συνέχεια να τον θανατώσει. Το βράδυ, όμως, άγγελος Κυρίου εμφανίστηκε και οι αλυσίδες λύθηκαν, με αποτέλεσμα να απελευθερωθεί, χωρίς οι φρουροί του να το αντιληφθούν.

Κατά την παράδοση, χριστιανοί των Ιεροσολύμων κατόρθωσαν να αποκτήσουν την αλυσίδα αυτή, η οποία στη συνέχεια μεταφέρθηκε στην Κωνσταντινούπολη και τοποθετήθηκε στον ομώνυμο ναό του αγίου Πέτρου. Σύμφωνα με μια άλλη άποψη, η αυτοκράτειρα Ευδοξία (422-462), σύζυγος του Θεοδοσίου Β΄ του Μικρού (408-450), ταξίδεψε επιβεβαιωμένα στους Αγίους Τόπους, περί το 438-439, για να εκπληρώσει το τάμα που έκανε, δηλαδή να πραγματοποιήσει προσκύνημα στους Αγίους Τόπους, μετά τη συμμετοχή της στο γάμο της κόρης της, Αθηναΐδος-Ευδοκίας, στη Ρώμη, με τον Βαλεντινιανό Γ΄ (425-455), αυτοκράτορα του δυτικού τμήματος της αυτοκρατορίας¹³. Σύμφωνα με την παράδοση αυτή ο πατριάρχης Ιεροσολύμων Ιουβενάλιος (422-458) δώρισε τις δύο αλυσίδες, που φυλασσόταν στα Ιεροσόλυμα, το 439, στην αυτοκράτειρα Ευδοξία, η οποία με τη σειρά της πρόσφερε τη μια στην κόρη της Ευδοκία, που την έδειξε στον Πάπα της Ρώμης Λέοντα Α' τον Μέγα (440-461), ενώ το δεύτερο τμήμα της το μετέφερε στην Κωνσταντινούπολη, όπου θησαυρίστηκε στο ναό του αγίου Πέτρου. Ο Πάπας θέλησε να συγκρίνει την αλυσίδα των Ιεροσολύμων, με αυτή που φυλασσόταν στη Ρώμη και με την οποία είχαν δέσει τον απόστολο Πέτρο κατά τη διάρκεια του εγκλεισμού του στη φυλακή Mamertine. Σύμφωνα με την παράδοση της Δυτικής Εκκλησίας, οι δυο αλυσίδες ενώθηκαν μεταξύ τους θαυματουργικά. Η αυτοκράτειρα Ευδοκία αισθάνθηκε δέος μπροστά στο θαύμα που συντελέστηκε και αποφάσισε να οικοδομήσει ναό για να στεγάσει τις αλυσίδες αυτές που στη συνέχεια ονομάστηκε San Pietro dei Vincoli. Επίσης, για να τιμηθεί η μνήμη της αυτοκράτειρας που ανοικοδόμησε το ναό, ονομάζεται επίσης και Eudossiana¹⁴.

Ο Πάπας, σύμφωνα με την παράδοση, αναζήτησε το δεύτερο τμήμα της αλυσίδας που βρισκόταν στην Κωνσταντινούπολη. Δεν γνωρίζουμε αν βρήκε το τεμάχιο της αλυσίδας του αγίου Πέτρου στην Κωνσταντινούπολη, το ζήτημα είναι πάντως ότι το τμήμα της, που βρισκόταν στην Βασιλεύουσα, έχει χαθεί¹⁵.

¹³ Σωκράτης Σχολαστικός, *Εκκλησιαστική Ιστορία*, ΧΙ, 1-6, 142.

¹⁴ <https://reliquiosamente.com/2016/03/28/le-catene-di-san-pietro/>
<https://www.romasegreta.it/monti/s-pietro-in-vincoli.html>
https://www.vaticano.com/turismo/scheda_172_santuario-basilica-di-san-pietro-in-vincoli.html
http://www.ortodossia.it/w/index.php?option=com_content&view=article&id=4333:16-01-le-catene-di-san-pietro&catid=195:gennaio&lang=it, όπου τονίζεται ότι ο ναός ιδρύθηκε το 470 από την αυτοκράτειρα Ευδοξία.

¹⁵ http://www.ortodossia.it/w/index.php?option=com_content&view=article&id=4333:16-01-le-catene-di-san-pietro&catid=195:gennaio&lang=it

Η αλυσίδα που βρίσκεται στη Ρώμη αποτελείται από δύο τμήματα. Το πρώτο περιλαμβάνει είκοσι τρεις δακτυλίους, μεγέθους οκτώ εκατοστών έκαστος, ενώ ο τελευταίος δακτύλιος συνδέεται με ένα μεγάλο κολάρο από δύο ημικυκλικά σίδερα. Το δεύτερο τμήμα είναι μικρότερο. Περιλαμβάνει έντεκα δακτυλίους, από τους οποίους οι τέσσερις διαφέρουν από τους υπόλοιπους και είναι μικρότεροι. Το δεύτερο τμήμα πρέπει να είναι αυτό που προήλθε από τα Ιεροσόλυμα¹⁶. Αξίζει να σημειωθεί ότι στο ναό, μαζί με τις αλυσίδες του αγίου Πέτρου, υπάρχει και το περίφημο άγαλμα του Μωυσή, έργο του Μιχαήλ Αγγέλου.

Πάντως, τμήματα της αλυσίδας του αγίου Πέτρου φέρονται να φυλάσσονται και σε άλλους ναούς, όπως, για παράδειγμα στο ναό της Santa Maria del Fiore, στη Φλωρεντία. Περιέχει δεκαοκτώ δακτυλίους που ομοιάζουν με το δεύτερο τμήμα της αλυσίδας που φυλάσσεται στη Ρώμη. Τέλος, τμήματα της αλυσίδας συναντώνται στο ναό της Santa Cecilia στη Ρώμη, τον καθεδρικό ναό της Κολωνίας κ.ά.¹⁷

Όπως αντιλαμβανόμαστε, δεν είναι δυνατόν να διασώζονται τόσο πολλοί δακτύλιοι της αλυσίδας του αγίου Πέτρου. Το πιθανότερο είναι να πρόκειται για απομιμήσεις, ή άλλες αλυσίδες να έχουν τοποθετηθεί δίπλα στην πραγματική αλυσίδα στη Ρώμη, ώστε να ταυτιστούν και να καθαγιαστούν από την πραγματική, μια συνηθισμένη πρακτική στο χώρο της Εκκλησίας¹⁸.

Στην Ελλάδα, πρέπει να τονίσουμε, ότι έχουμε λίγους ναούς αποκλειστικά αφιερωμένους στον απόστολο Πέτρο (Νέα Μανωλάδα Ηλείας κ.ά.). Υπάρχουν, όμως, αρκετοί ναοί των αποστόλων Πέτρου και Παύλου, των οποίων η μνήμη τιμάται από την Εκκλησία στις 30^η Ιουνίου (μητροπολιτικός ναός Βέροιας, Πεύκη Αττικής, Λάρισα, κ.ά.). Όσον αφορά την άλυσσο του αγίου Πέτρου, από όσο είμαστε σε θέση να γνωρίζουμε, στην Ελλάδα, και σε όλο τον ορθόδοξο κόσμο, υφίστατο μόνο ένας ναός στον ομώνυμο βράχο των Μετεώρων, ο οποίος σήμερα είναι κατεστραμμένος. Για ποιο λόγο τώρα υπήρχε ο μοναδικός ναός στα Μετέωρα έχει να κάνει προφανώς με τον τοπικό μύθο, σύμφωνα με τον οποίο, υπήρχε μια μεγάλη αλυσίδα στερεωμένη στη βάση του βράχου, και με αυτήν έδεναν τα καράβια, όταν ακόμη η περιοχή ήταν θάλασσα¹⁹. Ενδεχομένως όμως η αλυσίδα η οποία έδωσε και το όνομα στο βράχο (Άλυσος, Άλτσος) να έχει σχέση με την πρακτική ανάβασης σε αυτόν.

¹⁶ Βλ. ό.π.

¹⁷ A. Cocchi, *Degli antichi reliquiari di Santa Maria del Fiore e di San Giovanni di Firenze*, Firenze 1903.

¹⁸ <https://reliquiosamente.com/2016/03/28/le-catene-di-san-pietro/>

¹⁹ Βλ. ενδεικτικά, Μαρούλα Κλιάφα, *Μύθοι και θρύλοι της Θεσσαλίας*, επιμέλεια: Διον. Βαλάσης, Αθήνα 2006, σ. 141. Αικατερίνη – Βασιλική Γαλιτσίδου, *Καστράκι Μετεώρων. Στην σκιά των κοσμογονικών βράχων: Πολεοδομική και αρχιτεκτονική διερεύνηση του οικισμού*, Τρίκαλα 2009, σ. 13 υποσ. 3.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Άπολυτίκιον. Ήχος δ΄

Τὴν Ῥώμην μὴ λιπὼν, πρὸς ἡμᾶς ἐπεδήμησας, δι' ὧν ἐφόρεσας τιμίων Ἀλύσεων, τῶν Ἀποστόλων πρωτόθρονε· ἅς ἐν πίστει προσκυνοῦντες δεόμεθα, ταῖς πρὸς Θεὸν πρεσβείαις σου, δώρησαι ἡμῖν τό μέγα ἔλεος.

Κοντάκιον, Ήχος β΄, Τά ἄνω ζητῶν

Ἡ πέτρα Χριστός, τὴν πέτραν τῆς πίστεως, δοξάζει φαιδρῶς, τῶν Μαθητῶν τὸν πρωτόθρονον· συγκαλεῖ γὰρ ἅπαντας, ἐορτάσαι Πέτρου τὰ θαύματα, τῆς τιμίας Ἀλύσεως, καὶ νέμει πταισμάτων τὴν συγχώρησιν.

Μεγαλυνάριον.

Σύνδησον ἀγάπη εἰλικρινεῖ, Πέτρε κορυφαῖε, ὁ φιλήσας Χριστὸν θερμῶς, τοὺς τὴν Ἄλυσίν σου σεμνῶς ἀσπαζομένους, Ἀπόστολε θεόπτα, καὶ σέ δοξάζοντας.

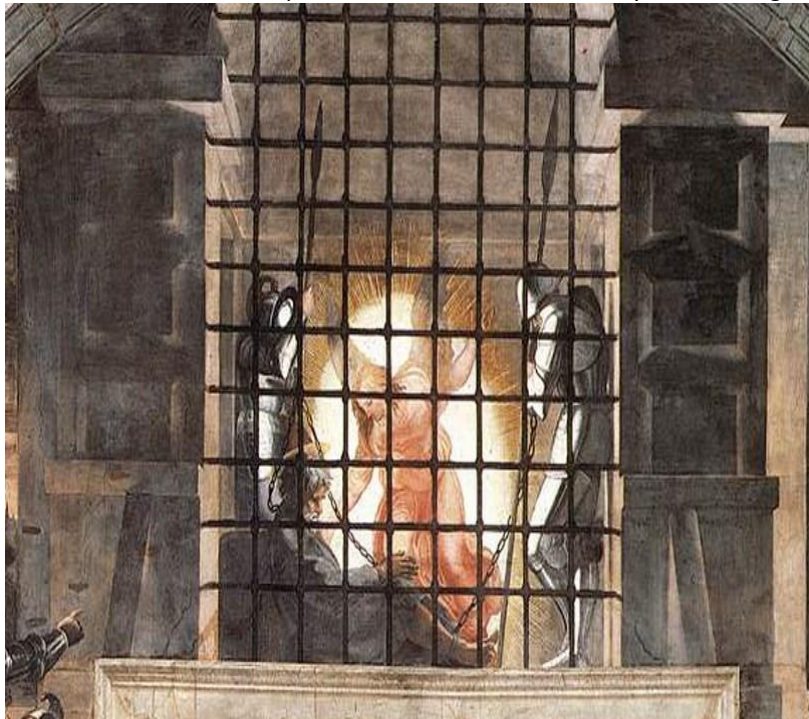
Ἡ ἄλυσος τοῦ ἀγίου Πέτρου στὴ Ῥώμη
(<https://choratouaxoritou.gr/?p=45830&cn-reloaded=1>)

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Ναός του αγίου Πέτρου στη Ρώμη, εσωτερικό (<https://www.dreamstime.com/stock-photo-rome-nave-church-chiesa-di-san-pietro-vincoli-antic-columns-italy-march-image62941481>)

Η απελευθέρωση του αγίου Πέτρου από τη φυλακή των Ιεροσολύμων.Ραφήλ, Μουσείο Βατικανού (<https://auralcrave.com/2018/02/07/il-genio-nascosto-di-raffaello-la-liberazione-di-san-pietro-dal-carcere/>)

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης